

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

میزان درگزینش، حال فعلی افراد است

امام خمینی (ره)

معتقدیم که گزینش برای دستگاه‌های دولتی و نهادها و همه دستگاه‌های عامل که از نیروی انسانی استفاده می‌کنند، مثل آب خوردن، لازم و واجب است.

مقام معظم رهبری

بهبود معیارها و روزآمدی روشهای گزینش منابع انسانی به منظور جذب نیروی انسانی توانمند، متعهد و شایسته و از تنگ نظری‌ها و نگرشهای سلیقه‌ای و غیر حرفه‌ای پرهیز شود.

ریاست محترم جمهوری

مروری بر تاریخچه گزینش

مرور مختصری به تاریخچه گزینش در تاریخ بشر؛ تاریخ اسلام عصر حاضر و نظام جمهوری اسلامی ایران

۱- تاریخ بشر

گزینش در تاریخ بشر از قدمتی طولانی و حتی به زمان خلقت آدمی باز می‌گردد. انسان در مقاطع مختلف زندگی خود همواره با گزینش‌های مختلف روبه‌روست. از انتخاب کلمات برای استفاده در سخنان خود گرفته تا گزینش غذا، لباس، همسر و یا حتی انتخاب کارگر و یا کارفرما.

در مجموع گزینش در مقاطع مختلف زندگی بشر در اداره امور کشور و توفیقات مختلف ملت‌ها نقش اساسی‌ای داشته است. پژوهش‌های اخیر در مورد فرمانروایان تاریخ بشر نشان می‌دهد که یکی از عناصر کلیدی و موثر در توفیقات (آنان) گزینش افراد بر مبنای شایسته‌گزینی بوده است. در حکومت‌های پیشین شایسته‌گزینی اولین پایه و اساس انتخاب فرماندهان ژنرال‌های امپراتوری بوده است

۲- گزینش در اسلام

در سخنان و سیره پیامبر اسلام (ص) نسبت به اصل ((انتخاب اصلح)) تاکید شده است. ایشان به صورت یک دستور کلی میفرماید::

((مَنْ وَلِيَ مِنْ أَمْرِ الْمُسْلِمِينَ شَيْئًا قَوْلِي رَجُلًا وَهُوَ يَجِدُ مَنْ هُوَ أَصْلَحَ لِلْمُسْلِمِينَ بِفَقْدِ خَانَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ))

(کسی که چیزی از امور مسلمین را برعهده گیرد سپس فردی را عهده دار کاری کند در حالی که فرد اصلح از او را می یابد به خدا و رسول خدا خیانت کرده است)

پیامبر اکرم (ص) در جای دیگری می فرماید:

((مَنْ اسْتَعْمَلَ عَامِلًا مِنَ الْمُسْلِمِينَ وَهُوَ يَعْلَمُ أَنْ فِيهِمْ أَوْلَىٰ بِذَلِكَ مِنْهُ وَاعْلَمَ بِكِتَابِ اللَّهِ وَسَنَةِ نَبِيِّهِ فَقَدْ خَانَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ جَمِيعَ الْمُسْلِمِينَ))

(هر کس مسلمانی را به استخدام در آورد در حالی که می داند در جامعه اسلامی شایسته تر و آگاه تر از او به کتاب خدا و سنت رسول وجود دارد به خدا و تمام مسلمانان خیانت کرده است)

با بررسی های صورت گرفته در تاریخ اسلام متوجه میشویم گزینش سوابقی دیرینه دارد. پیامبر اکرم (ص) و حضرت علی (ع) به عنوان کسانی که در صدر حکومت اسلامی بوده اند فرازهایی را در چگونگی گزینش کارگزاران دولتی (حکومتی) ابراز داشته اند. به عنوان نمونه به صورت کاملا مشخص از طرف خداوند دستور می رسد به منظور ابلاغ پیام برائت از مشرکان این ماموریت توسط خود پیامبر گرامی اسلام (ص) یا علی بن ابی طالب (ع) در روز دهم ذی حجه (روز عید قربان) در منی برای مردم قرائت شود.

درباره شایسته گزینی در حکومت امیرالمومنین علی (ع) همان گونه که در نهج البلاغه آمده است آن حضرت خطاب به جناب مالک: ((در انتخاب کارگزارانت دقت داشته باش! آن ها را با محک امتحان و اختیار به کار گمار کسانی را انتخاب کن که اهل تجربه و از خانواده های صالح و دارای قدم هایی پیشرو در اسلام باشند.))

آن گاه امیر المومنین علی (ع) علت انتخاب و گزینش را چنین بیان فرموده است:

((فَانْهَمُ أَكْرَمَ اخْتِلاَقًا اِعْرَاضًا وَاَقْلَ فِي الْمَطَامِعِ اِشْرَافًا وَاَبْلَغَ فِي عَوَاقِبِ الْاُمُورِ اَنْظَرًا))

(آنها از کرامت ترین اخلاق پاکیزه ترین آبرو کم ترین طمع و اندیش ترین رای برخوردارند)

پس طبق بیانات امیرالمومنین (ع) موازین اخلاقی و ارزشی اسلام و سابقه دیانت و اصالت شرف و آبرو در گزینش کارگزاران مهم است.

۳- در عصر حاضر

شایسته گزینی یکی از موضوعات مهم حوزه مدیریت منابع انسانی است که در طول سال های گذشته هم مورد توجه مدیران عالی و سیاست گذاران سازمان ها و ادارات را به خود جلب کرده و اساتید مدیریت تمرکز ویژه ای بر آن داشته اند.

امروز تقریباً در تمام دنیا اعم از سازمان های دولتی و غیر دولتی به گزینش به عنوان یک ضرورت نگریسته می شود. ضمن اینکه ابزارهای آن در تمامی نقاط جهان یکسان نمیباشد. اهمیت گزینش در دوران معاصر تا آنجا پیش رفته است که بنگاه های خصوصی حرفه ای زیادی در زمینه گزینش افراد در کشورهای غربی با کارکردهای کشوری، منطقه ای و جهانی تاسیس شده اند که سازمان ها و شرکت های خصوصی و غیر دولتی را در امر استخدام افراد یاری می دهند.

۴- نظام جمهوری اسلامی ایران و گزینش

پس از انقلاب اسلامی در ایران به منظور جذب نیروهای متعهد و متخصص در وزارتخانه ها و سازمان های دولتی نهادی در کشور شکل گرفت که متولی امر گزینش گردید. گزینش در نظام اسلامی با فرمان حکومتی حضرت امام خمینی (ره) پس از بازنگری و اصلاح رویه ها مطابق فرمان شش ماده ای مذکور شکل گرفت. بعد از آن با هدف جذب نیروهای شایسته و صالح برای نظام اداری کشور و همچنین به منظور اجرای فرمان رهبر کبیر انقلاب اسلامی حضرت امام خمینی (ره) و ایجاد وحدت رویه و اعمال سیاست های واحد گزینش های سراسر کشور قانون گزینش معلمان و کارکنان آموزش و پرورش به تصویب رسید و به سایر وزارتخانه ها و سازمان ها و موسسات دولتی تسری یافت. آن گاه با تصویب آئین نامه اجرایی قانون مذکور جهت اجرا به کلیه وزارتخانه ها سازمان موسسات دولتی و ... ابلاغ گردید. بر اساس قانون گزینش بررسی و تعیین صلاحیت اخلاقی اعتقادی و سیاسی متقاضیان مشمول (به تحصیل یا استخدام) به عهده گزینش بوده و همچنین طبق آئین نامه اجرایی قانون گزینش امر گزینش و اجرای ضوابط و مقررات مربوط به آن درباره داوطلبان ورود به خدمت اعم از رسمی و غیر رسمی (پیمانی قراردادی روزمزد و عناوین مشابه) و مشمولین قانون کار در کلیه دستگاه های مذکور تابع احکام مقرر در قانون گزینش کشور و آئین نامه اجرایی آن خواهد بود.

ب- اهمیت و ضرورت گزینش

۱- شایسته گزینی در زندگی فردی - اجتماعی

موضوع گزینش فقط یک موضوع اداری نیست بلکه انسان همواره نیازمند انتخاب و گزینش در زندگی می باشد. لذا انسان به صورت فطری به سمت شایسته گزینی تمایل دارد شایسته گزینی در زندگی فردی - اجتماعی انسان ها نقش اساسی دارد. به طور مثال ما برای انتخاب همسر دوست و ... دست به شایسته گزینی می زنیم و حتی از شیوه های تحقیق مصاحبه و ... استفاده می نماییم. تمام موارد فوق نشان میدهد که انسان به صورت فطری موجودی انتخاب گر است تمایل به انتخاب بهترین ها را دارد. پس اصل گزینش در هر نظام اجتماعی وجود دارد و فقط اختلاف در ملاک گزینش است.

۲- شایسته گزینی در جمهوری اسلامی

از آنجا که مدیران و کارگزاران در نظام اسلامی مجریان احکام الهی در جامعه هستند و اعتماد و الزام آنها به اسلام و انقلاب و احکام نورانی اسلام سرنوشت سازی در استحکام ارکان نظام و شکل گیری جامعه اسلامی دارد و نیز رفتار کردار تاثیر فراوانی در وضعیت گرایش و حمایت مردم نسبت به نظام اسلامی دارد باید مدیران و کارکنان از شرایط ویژه ای برخوردار باشند لذا برای دستیابی به افراد شایسته و متعهد باید آنان را شناخت تا امانت به اهل آن سپرده شود و مسئولیت ها به دست نا اهلان نیفتد. قرآن کریم میفرماید: ((ان الله یامرکم آن تودوا الامانات الی اهلها)) (همانا خداوند شما را فرمان می دهد که امانت ها را به صاحبش بازگردانید). از این آیه می توان چنین استنباط نموده که مسئولیت ها در حکومت دینی امانت است و سپردن مسئولیت به فرد مستلزم داشتن صلاحیت می باشد.

۳- شایسته گزینی و کارآمدی نظام

((بحران کارآمدی)) مساله ای است که امروز کشورها را مورد تهدید جدی قرار داده است. کارآمدی دولت از مباحث بسیار مهم در اندیشه سیاسی است. و دولت با وجود داشتن مشروعیت اگر کارآمدی نباشند این امر موجب بحران کارآمدی و در نهایت بحران مشروعیت می شود.

امروزه فرایند گزینش از اهمیت بسیار بالایی در مدیریت و توسعه نیروی انسانی برخوردار است. بسیاری از کارشناسان و متخصصان این رشته یکی از مهمترین دلایل رشد و یا رکود عملکرد سازمانی را ناشی از چگونگی فرایند گزینش دانسته و نقش نیروی انسانی را در تحقق اهداف سازمانی حیاتی دانسته اند.

از ابتدایی ترین لوازم کارآمدی نظام اسلامی جلوگیری از نفوذ عناصر ناسالم در دستگاه های دولتی است که مهم ترین تهدیدی است که متوجه نظام جمهوری اسلامی است از این رو متوجه نظام جمهوری است. از این رو توجه نهاد گزینش به این امر راه کار مهمی است برای صیانت نظام از خطر و تهدیدات عناصر نامطلوب فاسد و نفوذی از جمله:

۱- عناصر سود جو و فرصت طلب در جهت ایجاد زمینه بهره گیری ها و دستیابی به مطامع و موقعیت های سودجویانه. (این افراد همان عوامل فساد اداری و رانت خواری هستند). ۲- بیگانگان و عوامل خارجی برای هدایت عناصر وابسته و مزدور به درون نظام به عنوان جاسوس و دستیابی به اسرار و اطلاعات اداری طبقه بندی. ۳- جریان و احزاب معاند و مخالف داخلی به عنوان مهمترین اهرم پایگاه دشمن برای نفوذ و ضربه زدن به نظام جمهوری اسلامی.

در حکومت اسلامی رفاه و سعادت دنیا و آخرت برای همه بشر تضمین شده است اما شرط آن اجرای اسلام به تمام معناست یعنی آن گونه که بر پیامبر اکرم (ص) نازل شده و توجه مسئولان نظام و مردم همه ابعاد آن است. لازمه ادامه حکومت اسلامی گرد آمدن شاخصه های همه جانبه در حکومت اسلامی است. عمده این شاخصه ها به گونه ای هستند که قادرند کارآمدی حکومت اسلامی را تضمین کنند. یکی از شاخصه ها عبارت است از انتخاب کارگزاران اصلح و متعهد. امام خمینی (ره) در این رابطه میفرماید: ((اصلاح دولت و اصلاح ادارات و اصلاح جامعه و بازسازی همه اینها بر دوش شما آقایانی است که در راس امور هستید و چنانچه همت نگمارید چه بسا که ما قدم را به واپس برداریم.

وجود گزینش و نقش آن در ارتقای کارآمدی نظام به دو دلیل ضروری و لازم است:

۱- در اسلام همواره مسئولیت ها بر اساس صلاحیت ها و ارزش های فرد به وی داده می شود و هر قدر مسئولیت مهمتر و حساس تر باشد شرایط و صلاحیت ها بیشتر و بالاتر خواهد بود. در اسلام بالاترین منصب و مسئولیت نبوت و امامت است و آنجا که پای انتخاب امام و نبی مطرح است انسان نمی تواند گزینش گر باشد بلکه گزینش گر خودذات باری تعالی است. بر این اساس همه انبیا به طور مستقیم توسط خداوند منان انتخاب شده اند. قرآن کریم میفرماید:

((إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَىٰ آدَمَ وَنُوحًا وَآلَ إِبْرَاهِيمَ وَآلَ عِمْرَانَ عَلَى الْعَالَمِينَ))

به یقین خدا آدم و نوح و خاندان ابراهیم و خاندان عمران را بر مردم جهان برتری داده است.

از این رو عصمت که همان مصونیت از خطا و گناه می باشد برای نبی مکرم اسلام و ائمه معصومین (ع) الزامی است.

۲- همواره تهدیدها و خطرهایی از ناحیه نفوذ عناصر ناباب و وابسته به دشمنان اسلام در دستگاه‌ها متوجه نظام اسلامی است و در سراسر تاریخ اسلام و طول دوران انقلاب لطمات و ضربات زیادی از این ناحیه متوجه نظام اسلامی شده است. همچنین با توجه به مخفی کاری و تلاشی دشمنان و مخالفین برای همسان سازی عوامل نفوذی با نیروهای متعهد وفادار موضوع از پیچیدگی بالایی برخوردار است. از این رو شناسایی نیروهای صالح به منظور سپردن مشاغل مهم و حساس ضروری است. به منظور شناسایی کنترل و جلوگیری از نفوذ عناصر مسئله دار منحرف و وابسته به بیگانگان نیاز به ساختار و سازمان مناسب ((گزینهش)) است که پس پیروزی انقلاب و در نظام جمهوری اسلامی به منظور دستیابی به بخشی از هدف فوق گزینهش‌ها تشکیل و خدمات بسیار شایسته‌ای به نظام و دستگاه‌های دولتی ارائه کردند. در راستای تامین اهداف نظام نیاز به نهاد مناسبی است که بتواند سلامت سازمان را تضمین نماید و با جایگزینی مناسب نیرو در جایگاه مطلوب ضمن ایجاد انگیزه و تمایل در فرد کارایی و نتیجه کار را بیشتر و مطلوب تر نماید لذا سازمان کارآمد و مطلوب بیشترین نقش و فایده را برای سلامت و ارتقای کارایی دستگاه دارد .

اهمیت ، نقش و فایده گزینش

- ۱- افزایش بهره وری و ارتقای کارایی سازمان .
- ۲- تامین نیاز های واقعی در چارچوب نیاز های اولیه
- ۳- مطلوبیت وضعیت روحی و نشاط نیرو
- ۴- پایین بودن میزان ریزش نیرو و ترک خدمت
- ۵- کاهش هزینه های مختلف نظارت حفظ و نگهداری کارکنان
- ۶- پایین آمدن میزان تخلفات جرایم مفسد اقتصادی...
- ۷- مصون ماندن نظام اسلامی از آسیب های احتمالی
- ۸- ارتقای جایگاه و منزلت اجتماعی کارکنان

حسین عباسی

مدیر هسته گزینش آموزش و پرورش فارس